

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ
В 2 КЛАСІ**

Виконала: студентка 2 курсу магістратури
РОб1-М17z групи
спеціальності 013 Початкова освіта
Гельмич Наталія Іванівна

Керівник: Мелекесцева Н. В.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри теорії та
методик початкової освіти

Рецензент: Гордійчук М.С.,
кандидат педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	8
1.1. Лінгводидактичні та методичні основи розвитку зв'язного мовлення в початковій школі	8
1.2. Етапи, методи та прийоми розвитку зв'язного мовлення молодших школярів	13
1.3. Мовленнєвий розвиток учнів на уроках літературного читання ...	19
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 2 КЛАСУ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ	31
2.1. Аналіз змісту та структури підручника з літературного читання для 2 класу.....	31
2.2. Сучасні педагогічні технології розвитку зв'язного мовлення другокласників на уроках літературного читання	38
2.2.1. Інтерактивні технології розвитку зв'язного мовлення	39
2.2.2. Ігрові технології розвитку зв'язного мовлення	48
2.2.3. Технології розвитку критичного мислення	60
2.3. Організація, зміст і перевірка ефективності експериментального дослідження.....	65
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Курс «Літературне читання» – органічна складова освітньої галузі «Мови і літератури». Його основною метою є розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності, формування читацької компетентності молодших школярів, яка є базовим складником комунікативної і пізнавальної компетентностей, ознайомлення учнів з дитячою літературою як мистецтвом слова, підготовка їх до систематичного вивчення курсу літератури в основній школі. У процесі літературного читання в учнів формуються ключові компетентності: уміння вчитися, загальнокультурна, комунікативна, інформаційна.

Процес формування комунікативної компетентності молодших школярів є визначальним у мовленнєвому розвитку учнів, формуванні в них досвіду міжособистісного спілкування, комунікації з джерелом інформації. Під час навчання відбувається інтенсивний розвиток усіх характеристик навички читання вголос і мовчки при провідній ролі смислового читання; учні опановують прийоми виразного читання, уміння будувати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого), виявляють готовність уважно слухати й розуміти співрозмовника, беруть участь у діалозі.

Означені завдання уроків літературного читання вирішуються через зв'язне мовлення, що забезпечує повноцінне розуміння, відтворення художньо-пізнавального тексту, розвиток емоційної й чуттєвої сфери учнів, образного мовлення, уміння висловлювати елементарні оцінні судження щодо прочитаного, викладати думки логічно, послідовно, з дотриманням літературних норм, а, отже, формує культуру усного й писемного мовлення молодших школярів.

У процесі роботи з розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів формуються основні мовленнєві вміння: осмислення теми та головної думки, добору й систематизації матеріалу, складання плану висловлювання, послідовного викладу думок, доцільного використання мовних засобів з метою реалізації задуму, побудови та вдосконалення тексту. Ці комунікативні уміння створюють передумови для гармонійного розвитку особистості, формування її світогляду та

самореалізації в соціумі.

Проблема розвитку зв'язного мовлення здавна привертала увагу вчених-лінгвістів, методистів і вчителів-практиків, адже розвиток комунікативних умінь – це одночасно й розвиток особистості, її мислення, духовних здібностей. Аналіз загальної психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що проблема розвитку зв'язного мовлення досить багатоаспектна. Так, дослідженню особливостей конструювання зв'язних висловлювань присвятили свої праці В. І. Бадер, А. М. Богущ, Н. В. Гавриш, В. І. Капінос, Т. В. Коршун, Л. І. Мацько, Л. В. Скуратівський, В. О. Собко, О. Н. Хорошковська й інші. Лінгводидактичні засади методики розвитку зв'язного мовлення розробляли М. С. Вашуленко, Л. І. Величко, Т. О. Ладиженська, М. Р. Львов, М. А. Пльонкін, Г. В. Сириця, О. В. Копилова тощо. Різні підходи до проблеми розвитку зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку запропоновано в дослідженнях Л. О. Варзацької, М. С. Вашуленка, С. І. Дорошенка, М. І. Жинкіна, І. О. Зимньої, М. М. Наумчука, К. І. Пономарьової, О. Я. Савченко й інших науковців.

Проте, як показує практика навчання, реальний рівень розвитку зв'язного мовлення учнів після закінчення початкової школи є недостатнім, відтак активізується пошук ефективних інноваційних засобів можливого покращення комунікативних умінь на уроках літературного читання в початкових класах, що зумовлює **актуальність** теми дослідження.

Такими інноваційними технологіями, що забезпечать підвищення рівня розвитку зв'язного мовлення молодших школярів, на нашу думку, є інтерактивні технології навчання, оскільки ґрунтуються на спілкування, співпраці, взаємонавчанні; ігрові технології та технології розвитку критичного мислення учнів. Їх мета – забезпечення комфортних умов, за яких кожен учень відчував би свої успіхи, продуктивність навчання, відсутність домінування однієї думки над іншою.

Об'єктом дослідження є навчально-мовленнєва діяльність молодших школярів, а його **предметом** – процес розвитку зв'язного мовлення учнів на основі інноваційних педагогічних технологій на уроках літературного читання в 2 класі.

Мета роботи – схарактеризувати особливості розвитку зв'язного мовлення засобами інноваційних технологій навчання на уроках літературного читання в 2 класі.

Гіпотеза. Дослідження передбачає створення системи комунікативних вправ для розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів на уроках літературного читання. Якщо ефективно використовувати інтерактивні, ігрові технології та технології розвитку критичного мислення на уроках літературного читання в початковій школі, то це забезпечить ефективність практичного оволодіння усним мовленням і його розвиток, а також сприятиме підвищенню мотивації до навчання й удосконаленню знань молодших школярів.

Мета й гіпотеза дипломної роботи передбачають розв'язання таких **завдань**:

1) здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічної, методичної та мовознавчої літератури, вивчити передовий педагогічний досвід із проблеми дослідження;

2) розкрити умови та вимоги щодо особливостей використання інтерактивних, ігрових технологій та технології розвитку критичного мислення в навчанні літературного читання учнів початкових класів;

3) змодельовати комунікативні вправи та завдання, спрямовані на розвиток зв'язного мовлення учнів 1-4 класів на уроках літературного читання;

4) експериментально перевірити ефективність розробленої системи тренувальних вправ у практиці початкового навчання.

Основними методами дослідження є: теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних, лінгвістичних, дидактичних); аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація емпіричних і теоретичних даних; метод спостереження, вивчення й узагальнення передового досвіду вчителів-практиків; бесіди з учнями (для виявлення зацікавленості у виконанні комунікативних

завдань). Основним методом дослідження став педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний). Під час експериментальної роботи використовувалися методи статистичної обробки даних спостереження й експерименту.

Організація дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі Заставнівської гімназії (Чернівецька обл.).

Наукова новизна роботи полягає у спробі пошуків шляхів удосконалення розвитку зв'язного мовлення молодших школярів і моделюванні вправ і завдань для оволодіння комунікативними вміннями на уроках літературного читання в початкових класах.

Практичне значення здобутих результатів – можливість застосування розроблених вправ і завдань для розвитку зв'язного мовлення молодших школярів учителями початкових класів і студентами педагогічного факультету під час проходження педагогічної практики на уроках літературного читання.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження представлено на науково-практичному семінарі «Перспективи розвитку дошкільної та початкової освіти» (м. Кам'янець-Подільський, 23 лютого 2018 р.) у доповіді «Інтерактивні технології розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках літературного читання»; I Регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» (м. Кам'янець-Подільський, 23-24 березня 2018 р.) у доповіді «Ігрові технології як засіб розвитку зв'язного мовлення учнів 2 класу на уроках літературного читання»; II Всеукраїнській науково-практичній конференції (заочна форма) «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (м. Кам'янець-Подільський, 28 березня 2018 р.) у доповіді «Інформаційно-комунікаційні технології розвитку зв'язного мовлення учнів на уроках літературного читання»; звітній конференції студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (м. Кам'янець-Подільський, 10-11

квітня 2018 р.) у доповіді «Технології розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках літературного читання»; інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 25 жовтня 2018 р.) у доповіді «Технології ситуативного моделювання як засіб розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках літературного читання»; обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2017-2018, 2018-2019 н. р.).

Обсяг і структура дослідження: робота складається зі вступу, основної частини, що має два розділи, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 85 с., основна частина – 80 с.

Зміст роботи. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, гіпотезу, завдання, об'єкт і предмет наукових спостережень, методи вивчення матеріалу, новизну, практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади розвитку зв'язного мовлення молодших школярів» розкрито лінгводидактичні та методичні особливості розвитку зв'язного мовлення в початкових класах.

У другому розділі «Технології розвитку зв'язного мовлення учнів 2 класу на уроках літературного читання» подано тлумачення педагогічної технології, розкрито суть інтерактивних технологій, ігрових технологій та технологій розвитку критичного мислення, змодельовано вправи для розвитку вмінь і навичок зв'язного мовлення молодших школярів на основі окреслених технологій в контексті уроку літературного читання (2 клас), обґрунтовано результати експериментального дослідження.

У висновках подано підсумки здійсненого теоретичного й емпіричного дослідження.

ВИСНОВКИ

Формування навичок зв'язного мовлення – важливе завдання в процесі роботи над навчальним текстом. Воно реалізується на основі розуміння фактичного змісту тексту, що читають; засвоєння лексики навчальної статті; систематичної мовленнєвої практики.

Розвиток мовлення у школі – це формування в учнів умінь і навичок вправно й правильно, відповідно до норм літературної мови, у тому числі стилістичних, користуватися мовою як засобом спілкування й пізнання. Мовленнєвий розвиток неможливий без формування у школярів системи уявлень про функціонування мовних одиниць різних рівнів (фонетичного, лексичного, граматичного). Вони мають навчитися доречно вживати лексичні, морфологічні й синтаксичні мовні засоби відповідно до стилю і типу мовлення, оскільки розвиток мовлення учнів – одне з практичних завдань навчання рідної мови та читання, яке має важливе соціальне значення.

З'ясовано, що в роботі з розвитку мовлення не може бути традиційності й одноманітності. Зацікавити школярів читанням як предметом навчання можна передусім шляхом уникнення одноманітності, шаблону і схематизму в роботі над словом. Такі дидактичні можливості мають сучасні педагогічні технології, зокрема: інтерактивні, ігрові та технології розвитку критичного мислення, які в поєднанні з класичними методами навчання утворюють ідеальну основу для вивчення матеріалу в початковій школі. Різноманітність цих педагогічних технологій дозволяє вчителю доцільно дібрати методи саме для конкретної теми, а також – відповідно до рівня знань учнів класу.

Проведено аналіз науково-методичної літератури з метою визначення теоретичних основ використання інтерактивних та ігрових технологій навчання, а також технологій розвитку критичного мислення. У ході дослідження з'ясовано, що сьогодні вони набувають усе більшого застосування в навчальному процесі, це зумовлено такими характерними рисами цих технологій як орієнтація на особистість учня, спрямованість на реалізацію їхнього особистісного та творчого

потенціалу. Проте більшість учителів за браком часу, недостатнім рівнем знань і умінь організувати навчальну діяльність на основі інноваційних технологій не використовують їх.

Ефективність і доцільність використання окреслених технологій з метою розвитку зв'язного мовлення молодших школярів підтверджується результатами формувального експерименту, які свідчать про те, що в учнів експериментального класу, порівняно з учнями контрольного, за відведений програмою час покращився рівень мовленнєвих умінь продукувати зв'язні висловлювання. Отже, експериментальне навчання на основі аналізованих технологій, як показали його результати, забезпечило системний і свідомий розвиток умінь і навичок зв'язного мовлення на уроках літературного читання.

Запропоновані вправи і завдання з використанням інтерактивних, ігрових технологій навчання та технологій розвитку зв'язного мовлення допомагає покращити рівень розвитку зв'язного мовлення учнів, засвоїти вивчений матеріал, сприяє підвищенню якості знань молодших школярів, формує їхню пізнавальну активність.

Розроблені вправи з використанням інтерактивних, ігрових і технологій розвитку критичного мислення на уроках розвитку зв'язного мовлення в контексті уроку літературного читання в 2 класі були апробовані в практичному дослідженні, яке проводилося на базі Заставнівської гімназії Чернівецької області.

Проведене практичне дослідження показало, що загалом використання змодельованих комунікативних вправ і завдань є ефективною інноваційною технологією, що значно підвищує рівень розвитку вмінь і навичок зв'язного мовлення, володіння навчальним матеріалом, внутрішню мотивацію учнів, рівень самостійності, а також забезпечує загальний інтелектуальний розвиток учнів.

Переваги аналізованих технологій навчання полягають у тому, що за один і той же проміжок часу можна виконати більший обсяг роботи; досягнення високої результативності у засвоєнні матеріалу і формуванні вмінь. Розвивається навчальна діяльність (планування, рефлексія, самоконтроль, взаємоконтроль);

формуються мотиви навчання, гуманні стосунки між дітьми; формується вміння співпрацювати. Впровадження інноваційних педагогічних технологій у практику початкової школи приносить користь: конкретному учневі – усвідомлення залучення до спільної роботи, комунікації, готовності до роботи в групах на інших уроках, розвиток рефлексії, становлення суб'єктивної позиції в навчанні; навчальній групі – розвиток навичок спілкування і взаємодії у малій групі, формування ціннісно-орієнтованої єдності групи, прийняття моральних норм і правил спільної діяльності; класу: оцінювання процесу та результату спільної діяльності, підвищення пізнавальної активності класу, розвиток аналізу й самоаналізу в процесі групової роботи; у траєкторії зв'язку «клас-учитель» – нестандартний підхід до організації навчального процесу, підвищення пізнавальної активності учнів, багатомірне опанування навчального матеріалу, формування готовності до особистісної взаємодії.

Результати дослідження комплексного використання технологій розвитку критичного мислення, інтерактивних та ігрових технологій з метою розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів доводять, що таке навчання є дієвим, оскільки дозволяють створити комфортні умови для забезпечення процесу навчання, сприяють підвищенню мовленнєвої культури учнів та інтересу до вивчення української мови.

Зауважимо, що в сучасних умовах супровідну роль у процесі розвитку зв'язного мовлення виконують інформаційно-комунікаційні технології.

Отже, схарактеризовані педагогічні технології є ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення, опанування знаннями й активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання.

Організація навчальної діяльності з використанням аналізованих технологій навчання вимагає подальшого дослідження як у теоретичному, так і в практичному плані її використання в навчальному процесі початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ампілогова Л. П. Розвиток читацьких компетентностей молодших школярів засобами інтерактивних прийомів роботи з текстом / Л. П. Ампілогова, Т. В. Гонгало // Початкове навчання та виховання. – 2016. – № 16-18 (452-454). – С. 54-57.
2. Бадер В. І. Взаємозв'язок розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання української мови» / В. І. Бадер; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2004. – 36 с.
3. Бадер В. І. Удосконалення мовленнєвого розвитку молодших школярів / В. І. Бадер // Педагогіка і психологія. – 1998. – №4. – С. 31-36.
4. Белкіна-Ковальчук О. В. Критичне мислення учнів початкових класів / О. В. Белкіна-Ковальчук // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 4. – С. 37-42.
5. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку / О. Біда // Початкова школа. – 2007. – № 7. – С. 17-19.
6. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. / О. М. Біляєв. – Київ : Генеза, 2005. – 180 с.
7. Большакова І. Розвиток критичного мислення / І. Большакова // Початкова освіта. – 2012. – № 11. – С. 3-7.
8. Варзацька Л. О. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів : Методичні рекомендації. Частина 1 / Л. О. Варзацька. – Київ : РНМК, 1992. – 162 с.
9. Варзацька Л. О. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів : Методичні рекомендації. Частина 2 / Л. О. Варзацька. – Київ : РНМК, 1992. – 114 с.
10. Васильєва Н. М. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках предметів гуманітарного циклу / Н. М. Васильєва // Управління школою. – 2005. – № 34. – С. 22-24.

11. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : методичний посібник / М. С. Вашуленко. – Київ : Освіта, 2006. – 268 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
13. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчити: науково-методичний посібник / за наук. ред. О. І. Пометун. – Харків, 2007. – 190 с.
14. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : [навч.- метод. посіб.] / Н. В. Гавриш. – К. : вид. дім «Шкільний світ», 2006. – 120 с.
15. Гамаюн С. А. Формування мовленнєвої компетентності на уроках розвитку зв'язного мовлення / С. А. Гамаюн // Початкове навчання та виховання. – 2011. – № 16-18 (272-274). – С. 34-42.
16. Гейко І. Л. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи / І. Л. Гейко // Тема. – 2004. – № 3/4. – С. 229-232.
17. Грицюк О. І. Інтерактивні технології навчання молодших школярів / О. І. Грицюк // Початкове навчання та виховання. – 2011. – № 8 (264). – С. 2-17.
18. Давиденко О. М. Розвиток критичного мислення на уроках мови і літератури / О. М. Давиденко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2005. – № 2. – С. 7-8.
19. Державний стандарт початкової освіти // Учитель початкової школи. – 2018. – № 4 (вкладка). – С. 1-16.
20. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 351 с.
21. Дорошенко С. І. Методика викладання української мови : навчальний посібник / С. І. Дорошенко та ін. – Київ : Вища школа, 1992. – 380 с.
22. Досяк І. М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. 1-4 класи / І. М. Досяк. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 160 с.
23. Дячук І. Інтерактивні методи навчання на уроках розвитку зв'язного мовлення, 2 клас (З досвіду роботи) / І. Дячук // Початкова школа. – 2011. – №1. – С. 5-11.

24. Єльнікова О. В. Інтерактивне навчання – засіб модернізації освіти у сучасній школі / О. В. Єльнікова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. – Київ-Запоріжжя. – 2002. – Вип. 24. – С. 84-88.

25. Єльнікова О. В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій / О. В. Єльнікова // Імідж сучасного педагога. – 2001. – № 3-4 (14-15). – С. 71-74.

26. Зеніч В. П. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках в початковій школі : методичний посібник / В. П. Зеніч. – Перещепине, 2013. – 61 с.

27. Зінченко В. І. Використання інтерактивних форм і методів навчання в ході реалізації навчальних програм в початкових класах / В. І. Зінченко // Початкове навчання та виховання. – 2006. – №19-21. – С. 35-37.

28. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання / С. Іванішена // Початкова школа. – 2006. – №3. – С. 9-11.

29. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі : навчальний посібник / за заг. ред. Н. В. Гудими. – Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2018. – 168 с.

30. Інтерактивні методи навчання: досвід впровадження / за ред. В. Д. Шарко. – Херсон : Олді-Плюс, 2000. – 210 с.

31. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / Авт.-упоряд. І. І. Дівакова. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 180 с.

32. Каменева І. Л. Активізація розумової діяльності учнів засобами стратегії розвитку критичного мислення. Моя методика / І. Л. Каменева // Початкове навчання. – 2009. – № 13 (197). – С. 4-13.

33. Камишинцева С. В. Інтерактивні технології навчання молодших школярів / С. В. Камишинцева // Початкове навчання та виховання. – 2016. – № 6 (442). – С. 2-6.

34. Карнаух Т. Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках

читання / Т. Карнаух // Початкова школа. – 2005. – №11. – С. 5-8.

35. Коберник Г. І. Індивідуалізація і диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика : монографія / Г. І. Коберник – Київ : Наук. світ, 2002. – 231 с.

36. Коваль Г. П. Методика викладання української мови : Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів / Г. П. Коваль. – Тернопіль : Астон, 2008. – 287 с.

37. Коваль Г. П. Методика читання : навчальний посібник / Г. П. Коваль, Л. І. Іванова, Т. Б. Суржук. – Тернопіль : Навчально книга – Богдан, 2008. – 280 с.

38. Ковальова В. Урок розвитку мовлення з елементами інтерактивних технологій (3 клас) / В. Ковальова // Початкова школа. – 2016. – № 7. – С. 11-14.

39. Ковальова В. І. Формування творчих та пізнавальних здібностей учнів з використання технології розвитку критичного мислення (компетентісно орієнтована освіта) / В. І. Ковальова // Початкове навчання та виховання. – 2009. – № 16-18. – С. 12-16.

40. Ковальчук В. І. Інноваційні підходи до організації навчального процесу / В. І. Ковальчук. – Київ : Шкільний світ, 2011. – 128 с.

41. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови та літератури : [навчальний посібник] / О. І. Когут. – Тернопіль : Астон, 2005. – 250 с.

42. Колесник Л. Інтерактивні методи навчання на уроках читання / Л. Колесник // Початкова школа. – 2014. – № 1. – С. 22-25.

43. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці / О. Комар // Початкова школа. – 2005. – № 2. – С. 130-133.

44. Компаній О. Текстотворення молодших школярів як проблема педагогіки і суміжних галузей наукових знань / О. Компаній [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/ASUS/Downloads/2396-8653-1-PB.pdf> . – Назва з титул. екрана.

45. Кондратюк О. Інноваційні технології в початковій школі / О. Кондратюк. – Київ : Шк. світ, 2008. – 250 с.

46. Корніяка О. М. Психологія комунікативної культури школяра / О. М. Корніяка. – Київ : Міленіум, 2006. – 336 с.
47. Котик Т. М. Методика літературної освіти молодших школярів : опорні конспекти лекцій для студентів заочної форми навчання спеціальності «Початкова освіта» / Т. М. Котик. – Івано-Франківськ, 2014. – 73 с.
48. Кравчина О. С. Активні та інтерактивні методи навчання / О. С. Кравчина. – Київ : ЦППО АПН України, 2003. – 32 с.
49. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів / С. Г. Крамаренко // Відкритий урок. – 2002. – № 5-6. – С. 7-10.
50. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання : розвиток комунікативних і мовних умінь / Л. Кратасюк // Дивослово. – 2004. – № 10. – С. 2-11.
51. Кривошاپка О. Б. Групові форми роботи в початковій школі / О. Б. Кривошاپка. – Харків : Вид. група «Основа», 2008. – 157 с.
52. Критичне мислення: ключові характеристики та вправи для його розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://etwinning.com.ua/content/files/659841.pdf>. – Назва з титул. екрана.
53. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; [наук. ред., передм. О. І. Пометун]. – Київ : Плеяда, 2006. – 220 с.
54. Лавренко А. Модернізація освіти / А. Лавренко, Л. Малинич // Педагогічний вісник. – 2013. – №2 (17). – С. 9-10.
55. Мадзігон В. М. Технологія креативної педагогічної освіти : монографія / В. М. Мадзігон, А. С. Нісімчук. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. – 512 с.
56. Макаренко В. М. Як опанувати технологію формування критичного мислення / В. М. Макаренко, О. О. Туманцова. – Харків : Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2008. – 96 с.
57. Максименко Н. Б. Технології вивчення предметів галузі «Мови і

літератури» в початковій школі : навчально-методичний посібник / Н. Б. Максименко, Т. Б. Качак. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2015. – 100 с.

58. Малафіїк І. В. Дидактика : навчальний посібник / І. В. Малафіїк. – К. : Кондор, 2009. – 406 с.

59. Мельникова Н. Групові форми роботи як засіб розвитку мислення та підвищення ефективності навчання учнів / Н. Мельникова // Початкова освіта. – 2013. – № 4. – С. 3-7.

60. Методика навчання української мови в початковій школі / за ред. М. С. Вашуленка. – Київ : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.

61. Митник О. розвиток пізнавальної сфери особистості молодшого школяра на уроках літературного читання / О. Митник, С. Швець, Г. Буряк // Початкова школа. – 2016. – № 11. – С. 13-19.

62. Морська Я. Ф. Групова робота на уроках в початкових класах / Я. Ф. Морська. – Тернопіль : Мальва – ОСО, 2004. – 76 с.

63. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Н. П. Наволокова. – Харків : Основа, 2009. – 340 с.

64. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи (зі змінами). – Тернопіль : Мандрівець, 2015. – 256 с.

65. Наумчук М. М. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів : Посібник для вчителя / М. М. Наумчук, Н. О. Будна. – Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2001. – 64 с.

66. Наумчук М. М. Словник-довідник основних термінів і понять з методики української мови / М. М. Наумчук. – Тернопіль : Видавництво Астон, 2008. – 132 с.

67. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>. – Назва з титул. екрана.

68. Нечепельська Н. В. Формування критичного мислення / Н. В. Нечепельська // Педагогічна майстерня: науково-методичний журнал. –

2011. – №5. – С. 2-8.

69. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

pdf. – Назва з титул. екрана.

70. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.

71. Освітні технології : Навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2004. – 256 с.

72. Основи критичного мислення : навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітньої школи / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Сущенко, І. О. Баранова. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 216 с.

73. Побірченко Н. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій / Н. Побірченко, Г. Коберник // Початкова школа. – 2004. – № 10. – С. 8-10.

74. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – Київ, 2007. – 142 с.

75. Пометун О. Інтерактивні технології навчання. Теорія, практика, досвід : метод. посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ : АПН, 2002. – 136 с.

76. Пометун О. І. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів : методичний посібник для вчителів початкової школи / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, О. А. Біда та ін. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 304 с.

77. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. пос. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – Київ : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

78. Пономарьова К. І. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів.

Уроки розвитку мовлення в 1-4 класах / К. І. Пономарьова. – Київ : КІМО, 2006. – 148 с.

79. Савченко О. Літературне читання: інтерактивні методи і прийоми / О. Савченко // Початкова школа. – 2017. – № 4. – С. 34-39.

80. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – Київ : Абрис, 1997. – 416 с.

81. Савченко О. Я. Літературне читання : підруч. для 2 кл. / О. Я. Савченко. – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 160 с.

82. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах : посібник для вчителя / О. Я. Савченко. – Київ : Освіта, 2007. – 291 с.

83. Савченко О. Розвиток творчої діяльності учнів на уроках літературного читання: інтерактивні методи і прийоми / О. Савченко // Початкова школа. – 2016. – № 8. – С. 10-15.

84. Савченко О. Я. Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2014. – № 10. – С. 6-10.

85. Савчук О. В. Впровадження інтерактивних методик навчання як складова процесу трансформації освіти / О. В. Савчук // Вісник Черкаського університету імені Богдана Хмельницького. Серія педагогічні науки. – Вип. 157. – Херсон, 2009. – 186 с.

86. Симоненко Н. Є. Інтерактивні методи в гуманітарній освіті / Н. Є. Симоненко // Управління школою. – 2005. – № 34. – С. 18-21.

87. Стребна О. В. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / О. В. Стребна. – [6-е вид.]. – Харків : Основа, 2008. – 250 с.

88. Телячук В. П. Інноваційні технології в початковій школі / В. П. Телячук, О. В. Лесіна. – Харків : «Основа», 2007. – 240 с.

89. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. – Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.

90. Тлумачний словник шкільної лексики (початкова школа) / Автори-

укладачі : Н.В. Гудима, Н.В. Мелекесцева. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2018. – 120 с.

91. Федорчук В. В. Педагогічні технології в початковій школі : навчально-методичний посібник / В. В. Федорчук. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2014. – 268 с.

92. Фіцула М. М. Педагогіка. Навчальний посібник / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2005. – 280 с.

93. Химинець В. В. Інновації в початковій школі / В. В. Химинець, М. Ю. Кірик. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 312 с.

94. Хома О. М. Сучасні підходи до розвитку зв'язного мовлення молодших школярів на уроках української мови в початковій школі / О. М. Хома [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/khoma_o.m._modern_approaches_to_the_development_in_coherent_speech_at_the_ukrainian_lessons_in_the_primary_school.pdf. – Назва з титул. екрана.

95. Чабайовська М.І. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі : навчально – методичний посібник / М. І. Чабайовська, Г. М. Гаєвська, Н. М. Гавриленко. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2015. – 187с.

96. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навчальний посібник / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – Київ : Академвидав, 2012. – 224 с.

97. Чернова Г. Проблеми розвитку творчого ситуативного мовлення засобами інтерактивного навчання в роботі з обдарованими учнями / Г. Чернова // Рідна школа. – 2005. – № 5. – С. 68-70.

98. Чигрина В. А. Від традиційної шкільної освіти – до продуктивного навчання / В. А. Чигрина // Джерело. – 2009. – № 27. – С.13-15.